

Hållbar utveckling genom stadsodling

Hanna Asp 2009

Kandidatarbete vid institutionen för stad och land, SLU Uppsala

SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet

Institutionen för stad och land i Uppsala, avdelningen för Landskapsarkitektur

© Hanna Asp

Titel: Hållbar utveckling genom stadsodling

Ett kandidatarbete som undersöker kopplingen mellan stadsodling och hållbar utveckling samt internationella exempel och huruvida dessa är överförbara till Sverige.

Handledare: Sylvia Dovlén, institutionen för stad och land

Examinator: Per Berg, institutionen för stad och land

Projket i landskapsarkitektur – EX0282, 15hp på landskapsarkitektprogrammet, grund C

Utgivningsort: *Uppsala 2009*

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Introduktion

Trenden med stadsodling tycks inte nått Sverige i full omfattning trots att fenomenet är på stark framfarsch i övriga västvärlden. I USA har Michelle Obama anlagt en publik grönsaksträdgård framför Vita Huset och Maria Shriver, Arnold Schwarzeneggers fru planerar att göra detsamma i Sacramento (MacVean, 2009).

Michelle Obama anlägger en grönsaksträdgård framför Vita Huset. Foto1: Joyce N. Boghosian. Foto2: Stephen Crowley.

Stadsodling som en del av hållbar utveckling är viktigt i dagens urbana samhälle som ofta tåmpas med miljöproblem, ökande segregation och dålig ekonomi. Att ha tillgång till en bit odlingsbar mark kan innebära både färsk grönsaker och mindre utgifter samtidigt som det bidrar till en bättre närmiljö. Odlingslotter inom ett område ger också möjlighet för människor att lära känna varandra genom delade odlingserfarenheter.

Odling i staden känns relevant för mig som blivande landskapsarkitekt vars arbetsplats framförallt kommer att vara staden. Arbetsmarknaden finns sannolikt i Sverige och därför inriktas den här kandidatuppsatsen mot västvärldens städer. Närmare bestämt stadsodling i London, Vancouver och Paris.

Mitt intresse för stadsodling väcktes då jag lyssnade till en föreläsning av Per Kraft¹ från Arkitekter utan Gränser 2008. Han talade om stadsodling i utvecklingsländer och hur mycket det kan bidra ekonomiskt, socialt och miljömässigt. Samtidigt hörde jag talas om *Plantera Staden* i Göteborg. Tankarna bakom projektet som utgår från medborgarnas egna initiativ till odling och inspirerade mig till fortsatta studier inom ämnet.

Huvudsyftet med denna uppsats har varit att undersöka hur och om stadsodling kan medverka till hållbar utveckling i städerna. Genom att redovisa goda exempel på stadsodling från andra länder och hur dessa exempel kan anpassas till svenska förhållanden önskar jag lyfta fram betydelsen av stadsodling.

Men först några definitioner av begrepp och en kort presentation av stadsodlingens utveckling internationellt och i Sverige

¹ Kraft, Per. Arkitekt. Arkitekter utan Gränser. Föreläsning, *Vartför engagera sig?* 20081203.

Begreppsdefinition

Några begrepp som frekvent används i denna uppsats är *stadsodling*, *hållbar utveckling* och *community garden*. Eftersom begreppen kan uppfattas på olika sätt har jag valt att definiera dem nedan.

Stadsodling

Stadsodling innefattar all sorts odling som äger rum i staden. Trots omfattande litteratursökningar har jag inte funnit någon svensk förklaring. Det vanligaste engelska uttrycket som förknippas med stadsodling är *urban agriculture* och kan förklaras som växtodling och djuruppfödning inom och i utkanten av städer (RUAF, 1996). Ordet *agriculture* förknippas ofta med jordbruk, i denna uppsats handlar stadsodling om all sorts odling i staden och av alla aktörer. Vare sig det är blomsterurnor i kommunens regi eller tomatplantor på en privatpersons balkong.

Hållbar utveckling

Hållbar utveckling definieras ofta på följande sätt "En utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov" (Hägerhäll, 1988, s.57). Citatet kommer från Världskommissionens rapport om miljö och utveckling, även kallad *Brundtlandrapporten*. Enligt rapporten har hållbar utveckling tre dimensioner; ekologisk, ekonomisk och social.

Detta innebär att:

- på lång sikt bevara produktionsförmågan samt att minska påverkan på naturen
- bygga ett stabilt samhälle där grundläggande mänskliga behov tillgodoses
- hushålla med våra resurser – både mänskliga och materiella

Community garden

Community gardens kom till i USA under 70-talet. Enligt American Community Garden Association är en community garden en bit land som odlas av en grupp människor (ACGA, 2009). Vanligen är det en trädgård på kommunal mark som används och sköts av de som bor i närområdet.

Stadsodlingens utveckling

Stadsodlingen har en lång tradition, välkända exempel från historien är de hängande trädgårdarna i Babylon, indianernas terrasserade bergstäder i Sydamerika och medeltida klosterstäder i Europa.

Urbaniseringen ökar kraftigt i världen och detta har stor betydelse för stadsodlingen. År 1950 var det färre än 20 procent av världens befolkning som levde i städer och år 2000 var det fler än 40 procent. Enligt FN ägnar sig 800 miljoner människor åt stadsodling i betydande mängd, tio till femton procent av jordens matproduktion kommer från denna. (Mougeot, 2006).

Under de senaste århundradena har grönområden i städer främst utvecklats efter estetiska, sociala och hälsomässiga skäl. På 1920-talet

introducerades gröna korridorer för första gången i Sverige av Rutger Sernander. Efter detta ändrades synen på städernas grönområden och dess funktioner. I dag utvecklas de utifrån ett ökat intresse för miljön och människorna snarare än estetiska skäl. (BUUF, 2007).

Under första och andra världskriget odlades det i många städer i världen. Det finns bilder från bland annat amerikanska, engelska och svenska städer som visar hur publika platser odlats upp för att folket skulle få mat.

På 70-talet startades Green Guerillas i New York av Liz Christy som ville förändra staden och människors sätt att tänka. 1973 lade hon och hennes vänner beslag på en övergiven plats och gjorde om den till en prunkande trädgård. Det blev den första av många *community gardens* och dessa skyddas i dag av parkdepartementet. Denna typ av odling är i dag en kommunal angelägenhet men drivs av de boende. (Green Guerillas, 2009). Rörelsen har dock fortlevt och finns i många av västvärldens städer. Utövarna kallar sig ofta för *guerrilla gardeners* eftersom de planterar växter på offentliga ytor utan tillåtelse. (Reynolds, 2008).

Stadsodling i Sverige

Annika Björklunds avhandling (Björklund, 2006) om svenska stadsjordars historia visar att stadsodling var vanligt förekommande under förindustriell tid. Städerna ägde egna jordar som fördelades mellan invånarna och varje familj hade kålgårdar och djurhållning.

Enligt den svenska folkskolestadgan från 1842 skulle eleverna lära sig att odla. Även läroplanen från 1919 tog upp odling. Målet var att elevernas kunskap om trädgårdsskötsel skulle skapa en kärlek till naturen. Följden var att de flesta skolor i början av förra seklet hade en egen skolträdgård. Under 60-talet försvann trädgårdarna, bättre tider innebar att odling inte längre behövdes och ämnet togs bort ut läroplanen. Frågan om vem som skulle sköta skolträdgårdarna under semestertider påskyndade också beslutet. (Åkerblom, 1990).

Koloniträdgårdsrörelsen introducerades i Sverige i slutet av 1800-talet då många människor flyttade till städerna. Områdena mellan staden och landsbygden användes av dem som tidigare var vana att bruka jorden. När levnadsstandarden höjdes och marken bebyggdes i början av 60-talet lades många koloniområden. I dag finns koloni- och odlingslotter i de flesta svenska städer men många har försvunnit då marken exploaterats. (Bergqvist, 2003). En kolonilott är 200-500 kvadratmeter stor och får ofta bebyggas med en mindre stuga. En odlingslott är mindre och utan byggrätt. (NE, 2009).

Lena Israelsson uppmanar, i sin bok *Cityodling* (Israelsson, 2004), stadsbor att plantera mer i staden och ger många tips på skötsel av balkongodlingar och krukor på gården. Israelsson gjorde tillsammans med FOR, Fritidsodlarnas riksorganisation, ett försök i Stockholm för att se om grönsaker odlade i staden innehöll höga halter av hälsofarliga ämnen. Försöket visade att det går bra att äta stadsodlat, men att odlingen bör vara längre bort än 20 meter från hårt trafikerade vägar. (Wirén, 2005).

I Sverige har stadsodling åter blivit intressant både inom kommunala förvaltningar och hos privatpersoner. Städerna förtätas allt mer och ofta tas de gröna ytorna i anspråk för exploatering. Omvandlingen av små restytor

till odlingsområden är ett sätt att behålla staden grön. I Stockholm har bostadsföretaget Familjebostäder anlagt odlingslotter för hyresgästerna på en av sina gårdar i Hammarby Sjöstad. Detta har blivit mycket populärt och det är i dag kö till lotterna. (Lagergren, 2006).

Plantera Staden är ett nätverk som startades 2008 av privatpersoner som eftersträvar ett mer levande Göteborg. De vill få invånarna engagerade i hur utemiljön ser ut samt att stadens planerare ska tillåta detta. (Design Stories, 2008).

Stadsjord är ett projekt som drivs av interreligiösa rådet i Göteborg med hjälp av bland andra Göteborgs Stad och bostadsföretaget Familjebostäder. Projektet syftar till att skapa en mötesplats som handlar om odling, lokal mat och grannsamverkan. Det hela började i stadsdelen Högsbo där inköpta grisar ska böka i jorden som sedan ska planteras. Tanken är att grisarna ska flyttas runt till andra områden i staden. (Stadsjord, 2009). "Odling i staden ska producera glädje, vänskap, avkoppling och varför inte litet extra pengar och stolthet." (Wennberg, 2009).

Semester Hemma är ett kommunalt projekt i Göteborg med målet att öka antalet odlings- och kolonilotter. På så sätt får fler människor möjligheten till ett billigt semesterboende samtidigt som odlingsmöjligheterna i utkanten av staden ökar. (Isemo, 2008).

Så här kan stadsodling se ut i Uppsala. Foto: Hanna Asp

Metod

För att förstå hur stadsodling kan bidra till hållbar utveckling har jag läst boken *Growing Better Cities* av Luc Mougeot (Mougeot, 2006). Övrig information har främst hämtats från Internet.

Min metod har varit att först leta mycket fakta och sedan smalna av genom urval av relevant information, för att sedan söka igenom denna

information ytterligare och gräva djupare. Jag läste en hel del om stadsodlingens historia och om situationen i dag för att få en bättre bild av ämnet innan jag formulerade mitt syfte.

Litteraturstudie

Sökning på Internet är ett bra sätt att finna information om ett ämne under snabb utveckling. Där fanns många publikationer och rapporter som annars kan vara svåra att få tag på.

Jag har använt mig av en rad olika sökord och började med orden ”stadsodling” och ”hållbar utveckling”. Det resulterade i ett flertal sidor som jag läste rubrikerna på för att se vilka som lät mest intressanta och relevanta för mitt arbete. Steg två var att snabbt läsa dessa sidor och spara de som fortfarande verkade intressanta som bokmärken i en egen mapp på datorn. Det tredje steget var att ta itu med alla sparade sidor och noggrant gå igenom dem och samtidigt anteckna. De sidor som saknade relevans togs bort ur mappen. Detta var till exempel sidor som handlade om hållbar utveckling men inte stadsodling eller sidor om ekologisk odling men utanför staden.

Under läsningen av dessa sidor fann jag nya sökord som ”urban agriculture”, ”guerilla gardeners”, ”urban farming” och ”urban greening” med fler. Dessa ord undersöktes på motsvarande sätt som de första orden.

Jag hittade även namn på personer som är verksamma i Sverige. Via e-post hörde jag av mig till dem och bad om hjälp att finna information och sökvägar. Tillfrågade var Stadsträdgårdsmästaren i Uppsala, studenter och anställda vid SLU, Fritidsodlarnas Riksorganisation, Agenda 21 i Väst, anställda vid Göteborgs kommun och projektansvarige för Stadsjord.

Att söka på Internet är både positivt och negativt. Det finns mycket information och det är lätt att leta vidare då det ofta finns nyckelord och relaterade artiklar. Nackdelen är att det ofta blir för mycket information samt att det är svårt att vara helt säker på att alla fakta är sanna.

Många avhandlingar, rapporter och arbeten som jag läst har riktat sig mer mot utvecklingsländernas stadsodling. Jag valde att inrikta mig mot västvärlden och har därför fått ta bort litteratur som jag från början trodde mig ha nytta av.

Avgränsning

Ett av uppsatsens syften är att redovisa goda exempel på stadsodling från städer i andra länder. Tillsammans med min handledare kom jag fram till att tre städer var ett rimligt antal inom ramarna för kandidatarbetet. Urvalet bestod först i att välja västerländska länder då de liknar Sverige både ekonomiskt och socialt. Nästa urval var att välja städer som arbetar aktivt med stadsodling kopplat till hållbar utveckling. Jag valde också utifrån klimataspekter eftersom idéerna och lösningarna lätt kan anpassas till svenska förhållanden. Till exempel finns det många intressanta projekt i norra Australien men då de har möjlighet till odling året om är det svårare att anpassa deras lösningar.

De städer jag valde är London, Vancouver och Paris. Dessa städer har många intressanta organisationer och projekt och jag har därför valt ut något eller några av dessa från varje stad. På samma sätt som vid valet av städer tittade jag på stadsodling och kopplingen till hållbar utveckling.

Resultat

Hållbar utveckling genom stadsodling

Jag har utgått från Världskommissionens indelning av hållbar utveckling; ekologisk, social och ekonomisk. Varje kategori delas in i ett antal underkategorier. Hur stadsodling kan medföra en förbättring inom dessa beskrivs nedan. Jag har utvecklat dessa med hjälp från Mougeots bok *Growing better Cities*, rapporten *CityHarvest* (Garnett, 1999) samt information från företaget Vegtechs hemsida (Vegtech, 2007).

Ekologisk hållbar utveckling

Biologisk mångfald – allt som odlas i staden bidrar till att höja den biologiska mångfalden. Många odlare satsar även på ovanliga eller inhemska sorter som kanske är på väg att försvinna från marknaden.

Dagvatten – att ha mycket växtlighet i staden minskar mängden dagvatten. Vattnet tas i stället upp direkt av växterna eller används till bevattning.

Emballage – antalet förpackningar minskar när vi köper färre varor från affären vilket i sin tur minskar soporna.

Koldioxid och skadliga partiklar – växterna tar upp många av de skadliga partiklarna som finns i stadens luft. Bladmassan fungerar som ett filter som fångar in farliga partiklar. Växterna tar även upp koldioxid och omvandlar det till syre genom fotosyntesen.

Kompostering – fler odlare komposterar än ickeodlare, vare sig det är i den egna komposten eller stadens gemensamma. Kompostering minskar mängden sopor och för dem som odlar minskar behovet av köpt jord.

Temperatur – i städerna är det oftast flera grader varmare än i det omkringliggande landskapet. Vatten avdunstar från växterna och temperaturen i städerna sjunker när det blir bättre luftfuktighet. Byggnader får bättre isolering med gröna tak eller väggar och på så sätt avger de inte värme.

Transport – det blir färre mattransporter med egen odling. Minskat antal transporter ger mindre utsläpp och bidrar på så sätt till en hållbar utveckling. Detta brukar beskrivas som matmil, antalet mil som maten färdats till tallriken.

Social hållbar utveckling

Buller – människor påverkas negativt av buller, med växtlighet kan ljudbilden i staden förändras. Många ljud absorberas bort genom bladverk

och det sker en minskning av de höga ljud som lätt uppkommer i stenstaden där ljudet studsar mellan hårda ytor.

Gemenskap – många community gardens bidrar till en ökad gemenskap. Att odla på exempelvis en bostadsgård ger fler tillfällen att lättare träffa sina grannar. Att ha en odlingslott ökar chansen att träffa andra som har lott på samma ställe och i samma förening. Att odla tillsammans i en förening eller organisation är också ett sätt att utöva demokrati. Detta uppnås även då invånarna i en stad får möjligheten att själva påverka sin utemiljö.

Hälsa – bättre hälsa får vi genom att äta mer grönt och röra på oss när vi arbetar i trädgården samt den förbättrade luften som växterna ger. Studier visar även att trädgårdsarbete minskar stress och har en läkande effekt. (SR, 2009)

Utbildning – skolträdgårdar finns i länder som Kanada och Nederländerna och har också funnits i Sverige. Det ökar barnens kunskap om naturen och förmågan att tänka ekologiskt. Det ger dem även chans att få smaka på och tillaga färska grönsaker. Att odla ger förståelse för naturens kretslopp, vare sig det är i en skolträdgård eller hemma på baksidan av huset.

Ekonomisk hållbar utveckling

Affärsnytta – i ett område som är grönt ökar fastighetspriserna och statusen höjs. I New York kan man genom att anlägga gröna tak få minskad skatt (Lisberg, 2009). Skattelättnad kan i vissa länder även fås genom anläggande av gröna ytor utanför byggnader.

Fler jobb – kommersiell odling och kompoststationer ger fler arbetstillfällen.

Minskade utgifter – att producera sin egen mat minskar utgifterna i hushållet. I dag är mat dyrt i många länder.

Exempel på gemensam blomsterplantering utanför ett bostadshus. Foto: Hanna Asp

Stadsodling i storstäder

Hur arbetar städer i västvärlden med hållbar utveckling och stadsodling? För att identifiera goda exempel har jag tittat närmare på London, Vancouver och Paris.

London

I London finns flera projekt och organisationer som arbetar med stadsodling. Tre av dessa är Sustain, Capital Growth och Landshare. Alla tre är utbredda över hela staden och uppgiften är att producera närodlat mat, gärna tillsammans med andra.

Sustain

Sustain är en allians för bättre mat och jordbruk i England. De representerar ungefär 100 nationella publika intresseorganisationer och startades 1999 som en sammanslagning av två tidigare allianser. Sustain driver flera projekt, bland annat jobbar de med bra mat för skolbarn och minskade matmil. De informerar även om odling och ekologiskt tänkande. Sustain har startat London Food Link, ett projekt som har avsikten att öka mängden mat som är producerad lokalt, organiskt och enligt fairtrade. (Sustain Web, 2009).

Capital Growth

Capital Growth har startats av borgmästaren i London och arbetet sköts av Sustains London Food Link (se ovan).

Målet med Capital Growth är att omvandla 2 012 outnyttjade områden till odlingslotter innan år 2012. Det är ett sätt att möta oron kring matpriser, matmil och miljö. Tanken är även att ge invånarna bättre tillgång till mat som är hälsosam och prisvärd samt att förbättra möjligheten för möten mellan människor.

Idén kommer från Vancouver där målet är att skapa 2 010 odlingslotter till år 2010. I London letar man efter passande områden och erbjuder ekonomisk och praktisk support till dem som vill nyttja dessa områden för att odla mat. I dag är det långa köer till de odlingslotter som finns och trycket på att skapa fler är stort. British Waterways, organisationen som ansvarar för Englands vattenvägar, är med i projektet och letar nu lämpliga platser längs kanalerna. De planerar även att låta några av de äldre arbetsbåtarna fungera som flytande trädgårdar.

På Capital Growth's hemsida finns tips och länkar till hur och var kompostering sker, vilka redskap som kan vara användbara, tider för fröbyte och hur en lyckad balkongodling kan se ut. På hemsidan finns även ansökan för att starta en community garden. (Capital Growth, 2009).

Landshare

Landshare sammankopplar de som vill odla men inte har egen mark, med de som har mark men inte brukar den. Målet är att göra England mer produktivt och färska lokala produkter mer lättillgängliga för alla. Idén kommer från Kanada där de länge jobbat med föregångaren Sharing Backyards. Via en hemsida med en karta som visar aktuella platser kan den som är intresserad bli medlem och välja om han/hon vill *bruka* eller *låna ut*

land. I England finns ytterligare två kategorier: *landspotter* och *helper*. Landspotter, som kan översättas till markletare, letar upp land som de tror skulle passa bra för odling. Helper, som betyder hjälpredda, hjälper till lokalt med att bistå dem som behöver hjälp att odla. En hjälpredda kan även göra reklam och liknande.

På Landshares hemsida finns information, blogg, länkar och listor över de olika kategorierna. Landshare startades i år och finns i hela England men intresset är störst i de större städerna. (Landshare, 2009).

Vancouver

I Kanada arbetar man mycket med ekologisk matproduktion och kompostering. Cityfarmers är en av de större organisationerna. I Vancouver finns det många miljöprojekt på gång, bland andra Greenest City och Green Streets.

Cityfarmers

Cityfarmers är en organisation som funnits i 30 år. De lär befolkningen hur de kan kompostera, odla i staden och ta hand om naturen. Sharing Backyards kom till på initiativ från dem. Huvudkontoret är i Vancouver men flera mindre kontor finns i andra kanadensiska städer. I Vancouver finns deras demonstrationsträdgård där de visar hur det är möjligt att kompostera hemma genom bland annat komposttoalett och maskkompost. Trädgården inhyser också flera grönsaksträdgårdar, gröna tak och mycket mer att inspireras av. Cityfarmers har länge funnits på Internet där de ger råd och tips på hur stadsodling kan gå till både i Kanada och i resten av världen. (City Farmer News, 1994).

Greenest City Action Team

Greenest City Action Team är ett arbetslag som startades av borgmästaren i Vancouver i början på det här året. Syftet är en grönare stad, både miljömässigt, ekonomiskt och socialt. Arbetslaget består av politiker, miljöexperter och medlemmar från olika organisationer och företag som arbetar för hållbar utveckling. Målet är att vara världens ”grönaste” stad år 2020 och förslag på hur detta ska åstadkommas håller på att utarbetas. Man har delat upp det i kortsiktiga och långsiktiga mål. Av de kortsiktiga omfattar följande stadsodling:

- En community garden framför stadshuset genomfördes tidigare i år. En del av trädgården har avsatts för odlingslotter där de som odlar donerar sin skörd till soppkök och liknande organisationer.
- Öka antalet gröna områden och att införa en 300-metersregel. Det avståndet ska vara det längsta varje invånare ska ha till en park eller annat grönområde.
- Identifiera kommunägd mark som är odlingsbar samt att plantera fler ätbara växter i stadens parker och på så sätt öka mängden lokalt producerad mat.
- Stödja marknader för lokala odlare, införa kompostering i hela staden och öka den privata komposteringen.

- Avsätta mer pengar för projekt av invånare och områdesgrupper som ökar stadens gröna ytor samt lära dem att odla med inhemska växter för att öka den biologiska mångfalden.

(Greenest City Action Team, 2009).

Green Streets

Green Streets är ett projekt som startades 1994 av Vancouver stad. Det uppmuntrar invånarna att försköna sin omgivning genom att ta hand om små planteringar i gatuhörn och rondeller. Staden bidrar med en del växter men ser gärna att invånarna tillför egna. Projektet började som ett försök i en stadsdel men spred sig snabbt till övriga stadsdelar. En frivillig gatuträdgårdsmästare förbinder sig att jobba med staden och andra boende för att få planteringen att blomstra året runt.

Olikfärgade skyltar längs gatorna berättar om det är någon som sköter om platsen eller om den är ledig. Gul färg indikerar att någon i området sköter om just den gatan eller platsen. Grön färg visar att platsen är vakant.

De involverade väljer själva hur mycket tid de lägger ner. På så sätt finns möjligheten för de boende att bestämma hur deras omgivning ska se ut. Genom att lägga ner mycket tid och tillföra egna plantor blir området mer omhändertaget och personligt. Detta ger i sin tur en starkare gemensamhets- och tillhörighetskänsla vilket gagnar hela staden. (Green Streets, 2009).

Paris

I Paris handlar stadsodlingen främst om miljö och samverkan.

Green Fingers

Green Fingers är en omfattande plan för Paris som är Europas tätaste stad med stora miljöproblem. Den ingår som en del i en större klimatplan. I stället för att exploatera gammal industrimark görs den om till gröna oaser. På så sätt slipper befintliga byggnader rivas för att göra plats för grönskan. Anläggningar med gröna väggar och tak är också vanligt förekommande. Gröna väggar innefattar klängväxter, spaljéer och lösningar med jord innanför nät eller i krukor för att få grönskan att växa vertikalt. Gröna tak består av anlagd grönska på outnyttjade tak, där används sedumväxter och/eller vissa mossor som är mycket torktåliga. Invånare, fastighetsägare såväl som hyresgäster, kan ansöka om att få en grön vägg på sitt hus. Om det blir godkänt bidrar staden med växter samt underhåll.

År 2007 ingick en utställning framför stadshuset som en del i planen. En stor tillfällig trädgård anlades och information gavs till besökarna om hur de kunde hjälpa till att göra staden grönare samt vilka initiativ som staden tagit. Detta var så populärt att det upprepades året därpå, då anlades även en stor sjö mitt i trädgården.

De senaste åren har många mindre parker, så kallade *pocket parks*, skapats samt trädgårdar på taken till offentliga byggnader. Stationen Gare Montparnasse är den största och mest kända. Där det är möjligt har också community gardens skapats tillsammans med invånarna.

I Paris finns många stadsträd och de flesta står direkt i den hårdgjorda markbeläggningen. Som en del i planen försöker man få de boende att själva odla under träden. Reglerna för detta är att odlarna måste starta en förening som adopterar marken under ett eller flera träd. Föreningen får stöd från staden men är själva ansvariga för planteringen. Detta har visat sig lyckat och många barn får för första gången prövat att själva plantera. Staden anordnar även tävlingar i balkong-, kruk- och gårdsodling. (Biotope City, 2002).

Typ av blandad stadsodling, både nytto- och prydnadsväxter. Foto: Hanna Asp

Analys

Min analysmetod bygger på hållbar utvecklings tre delar och huruvida tankar kring dessa finns med i de projekt och organisationer jag tittat på. Ett bra stadsodlingsprojekt bör omfatta såväl ekologiska, sociala som ekonomiska dimensioner. Att odla i staden ger bland annat biologisk mångfald, gemenskap och bättre hälsa till förhållandevis låga kostnader för samhället.

Som redovisats tidigare omfattar samtliga projekt och organisationer olika delar av de tre hållbarhetsdimensionerna. Vissa av dem är mer inriktade mot en eller två av dimensionerna, men berör ändå någon aspekt från alla tre. De tre dimensionerna överlappar ofta varandra. Exempelvis *bättre hälsa*, som finns inom den sociala dimensionen, fås bland annat genom *minskningen av skadliga partiklar* i luften. Förbättrad hälsa i sin tur *minskar utgifterna* genom färre sjukskrivningar.

London satsar främst på ökningen av lokalproducerad mat och räknar med hjälp från invånarna att starta och bibehålla projekten. Både Sustain, Capital Growth och Landshare vill öka odlingsmöjligheterna i staden och framförallt av nyttoväxter. Det bidrar till en bättre miljö och privatekonomi för de som odlar. Då odling på offentlig plats ökar chansen för sociala kontakter uppnås även sociala mål.

I Vancouver ligger fokus på matodling och kompostering för att minska soporna och för att få människor att tänka på vad de äter. Cityfarmers jobbar mycket med kompostering, de utbildar invånarna inom detta och annat som stödjer odling i staden. Projektet Greenest City jobbar för en ”grönare” stad, vilket förväntas bidra till bättre miljö och ekonomi samt sociala fördelar. Green Street projektet handlar om att få invånarna att ta större ansvar för sin omgivning samtidigt som de skapar en grönare stadsbild.

Paris satsar mer på miljö och samverkan men mindre på mat. Green Fingers är ett omfattande projekt som jobbar för en bättre stad. Genom att öka grönskan i staden samt invånarnas initiativ kan även ekonomin förbättras på sikt. En grönare och vackrare stad förbättrar hälsan och ger fler turister. Fastighetspriserna kan även stiga då omgivningarna är gröna.

London och Vancouver är mer inriktade på närproducerad mat till skillnad från Paris. Green Fingers och Greenest City Action Team är de som har tänkt mest på staden som helhet då de har en övergripande idé och plan över hur målen inom hållbar utveckling ska uppnås. Alla andra organisationer och projekt som jag tagit upp har bra idéer men dessa kan med fördel användas som delar inom en huvudplan. Den politiska styrningen är nog det som gör dessa till projekt för staden som helhet. Frågan är varför inte Londons borgmästare vill gå längre än Capital Growth? Det känns som en väldigt liten satsning i jämförelse med dem i Vancouver och Paris.

Den stadsodling som sker i Paris lämpar sig kanske bättre för större städer än de vi har i Sverige. En stad som är så tät som Paris har svårt att anlägga större odlingsområden centralt och måste därför satsa mer på gröna väggar och tak.

Vissa skillnader går att märka men det som är gemensamt för alla tre städerna är försöken att få mer hållbara städer, önskan om mer grönska och att involvera invånarna.

Alternativ stadsodling. Foto: Hanna Asp

Diskussion

Huvudsyftet med denna uppsats har varit att undersöka hur och om stadsodling kan medverka till hållbar utveckling i städerna.

Kopplingen mellan stadsodling och hållbar utveckling är stark. Det finns många miljömässiga, sociala och ekonomiska skäl att satsa på stadsodling för att nå målen med hållbar utveckling. Miljömässigt kan vi minska transporter och soporna samt sänka temperaturen i staden. Växter i staden bidrar till bättre luft, biologisk mångfald och mindre dagvatten. De sociala vinsterna är framförallt förbättrad hälsa, utbildning och en ökad gemenskap. De ekonomiska fördelarna är minskade utgifter för privatpersoner, affärsnytta och fler jobb.

En balkong på bottenvåningen får många att odla i anslutning till denna. Foto: Hanna Asp

Idéer för stadsodling i Sverige

Stadsodling är en större och viktigare fråga än jag anade från början. Jag har kommit fram till att det händer mycket i världen inom ämnet. Det vi borde ta större intryck av i Sverige är tanken på att låta invånarna själva ta initiativ. Det är inte många människor som vet att det är tillåtet att föreslå förbättringar och själv genomföra dem. Vancouvers projekt Green Streets och Paris initiativ att plantera under stadsträd är goda exempel. Att tillsammans med sina vänner och grannar adoptera en bit mark och bestämma hur den ska se ut och skötas. Community gardens är en liknande tanke men ett något större projekt då det handlar om en hel trädgård.

Utbildningsvärdet måste även beaktas. Odling ger större förståelse för naturen och dess kretslopp. Skolträdgårdar är ett bra sätt att lära barn att odla och något som borde återinföras i Sverige. Ett problem är hur dessa

trädgårdar ska skötas på sommaren då inga elever eller lärare finns på skolan. En lyckad kombination kunde därför vara skolträdgård och community garden för att på så sätt säkerställa skötsel hela säsongen.

Landshare och Sharing Backyards är en god tanke. Det finns antagligen mycket oanvänd mark i våra städer samtidigt som det säkerligen finns många villiga odlare. Svenska städer har oftast ett eller flera odlingsområden men jag tror att vi, precis som London och Vancouver, kan utöka dem. I Sverige skulle det passa bra med en kombination av Landshare och Capital Growth då våra städer är mindre. En offentlig organisation som håller i utvecklingen av fler odlingsmöjligheter i staden, både kommunalt och privat. Egentligen spelar det ingen roll om marken odlas av staden eller av någon annan, bara den används.

Gröna tak och väggar är något vi verkligen borde satsa mer på i Sverige. Tänk så många arbetsplatser det finns där de anställda sitter och tittar ut över plåttak. Varför inte satsa på gröna tak att se på samtidigt som det är positivt för miljön? Det finns flera företag som arbetar med anläggning och skötsel av både gröna tak och väggar. Ett annat alternativ är att anlägga takträdgårdar där frivilliga från företaget sköter om planteringarna.

Frågan är om dessa lösningar är realistiska i Sverige? Alla förslag borde vara teoretiskt möjliga, det som kan förhindra är om ingen vill involvera sig. Hur positivt inställd de som bestämmer och planerar än är kommer det inte att fungera utan medborgarnas engagemang. Det bygger på att vi tillsammans vill förbättra situationen för kommande generationer.

Jag är övertygad om att hållbar utveckling kommer att bli viktigare i framtiden och en landskapsarkitekt bör förstå fördelarna med stadsodling samt arbeta för utvecklingen av detta. Jag tror att kombinationen av hållbar utvecklings tre dimensioner gör ett projekt framgångsrikt. Som landskapsarkitekt är det väsentligt att förstå de ekonomiska fördelarna med stadsodling. Mark som sköts av privatpersoner kostar mindre för kommunen och fastighetsägare. Att det även ger ökat engagemang och förbättrad identitet i närområdet är väldigt positivt.

Jag tror inte att alla invånare kommer börja odla hejvilt på varenda ledig plätt bara för att det är tillåtet. De som är intresserade kommer göra det och de kommer troligtvis att sköta om sina odlingar på ett tillfredställande sätt. Man måste dock vara medveten om att det inte alltid kommer se perfekt ut överallt. Men det tycker jag är lite av charmen, ska det inte synas att det bor olika människor i staden? Ser det inte mer levande ut då?

Mitt arbete

Att arbeta helt på egen hand har varit givande och jobbigt. Det har varit svårt att disponera tiden på ett bra sätt. Jag har försökt följa mina uppsatta mål från programmet och haft stor hjälp av studiecirkeln som jag och några klasskamrater startade.

Fokusering på ett sakområde under lång tid ger möjlighet att fördjupa kunskaperna. Svårigheten har varit att både få bredd och djup i uppsatsen. Att förstå och ge en bred bild av ämnet och samtidigt en fördjupning och avsmalning.

Ifall jag gjort om arbetet i dag hade jag försökt bestämma mig för städer och projekt tidigt för att ha möjlighet att få tag på dem som jobbat med det. Att få reda på deras tankar och vad de lärt sig hade varit mycket givande.

Jag har blivit väldigt inspirerad av arbetet och kommer sannolikt att jobba mycket med ämnet i framtiden. Både som yrkesverksam och som privatperson.

Gemensamma odlingar vid bostadshus i Uppsala. Foto: Hanna Asp

Slutord

Det är inte konstigt att stadsodling blivit en sådan trend. Genom relativt enkla metoder kan man nå stora mål inom hållbar utveckling. Dagens urbanisering leder till att majoriteten av världens befolkning kommer att bo i storstäder. Om målet är att utveckla samhället och städerna i en mer hållbar riktning tror jag vi måste satsa på stadsodling. Ur planeringssynpunkt borde detta vara minst lika viktigt som vägar och övrig infrastruktur.

Jag anser att det borde finnas mer om stadsodling i vår utbildning då det är så viktigt för oss som landskapsarkitekter och människor! För det första måste vi redan som studenter lära oss mer om stadsodling och för det andra borde vi tala mer om samspelet mellan landskapsarkitekten och de som odlar marken. Vad kan vi göra för att underlätta för dem som genom odling i staden bidrar till en hållbar utveckling?

Varför inte närmare undersöka och stimulera svenska kommuners inställning till stadsodling som en del i målet att nå ett mer hållbart samhälle?

Referenser

- ACGA, American Community Garden Association (2009) *What is a community garden?* (elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.communitygarden.org/learn/>> (20090414)
- Bergqvist, Magnus. (2003) *Gränlandet i Westergren*, Christina (red.). *Stadens odlare*. Stockholm: Nordiska museets förlag.
- Biotope City (2002) *Climate strategies in European Cities* (elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.biotope-city.net/artikelen%20editie1/english/Fassbinder4-eng.html>> (20090330)
- Björklund, Annika. (2006) *Stadsodling, livsmedelsförsörjning och bebyggelseexpansion. Om stadsjordarnas betydelse i svenska städer från medeltiden till idag*. Avhandling.
- BUUF, Baltic University Urban Forum. Wlodarczyk, Dorota (red.). (2007) *Green Structures in the Sustainable City*. The Baltic University Press.
- Capital Growth (2009) *Capital Growth* (elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.capitalgrowth.org/>> (20090325)
- City Farmer News (startades 1994) *About City Farmer* (elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.cityfarmer.info/about/>> (20090330)
- Design Stories (2008) *Plantera Staden* (elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.designstories.se/Plantera%20Staden.html>> (20090319)
- Garnett, Tara. (1999) *CityHarvest - The feasibility of growing more food in London*. Rapport för Sustain.
- Greenest City Action Team (uppdaterad 20090407) *Greenest City Action Team* (elektronisk) Tillgänglig: <<http://vancouver.ca/greenestcity/index.htm>> (20090413)
- Green Guerillas (2009) *Our history & mission* (elektronisk) Tillgänglig: <http://www.greenguerillas.org/GG_ourprograms.php#ourhistory> (20090319)
- Green Streets (uppdaterad 20090116) *General Info* (elektronisk) Tillgänglig: <<http://vancouver.ca/engsvcs/streets/greenstreets/index.htm>> (20090416)
- Hägerhäll, Bertil (red.). (1988) *Vår gemensamma framtid. Rapport från Världskommissionen för miljö och utveckling*. Stockholm: Bokförlaget Prisma och Tidens förlag
- Isemo, Alf (2008) *Nya kolonimråden på gång*. (elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=113&a=463397&ref=rss>> (20090408)
- Israelsson, Lena. (2004) *Cityodling*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag AB.
- Kraft, Per. (2008) Föreläsning, *Varför engagera sig?* (20081203)
- Lagergren, Marianne. (2006) Egen täppa ska få hyresgäster att rota sig. *Fastighetsfolket*, nr 4.
- Landshare (uppdaterad 2009) *Landshare* (elektronisk) Tillgänglig: <<http://landshare.channel4.com/>> (20090408)
- Lisberg, Adam. (20090210) *New City Council proposal aims to grow green spaces high above the city - on buildings' roofs* (elektronisk) <http://www.nydailynews.com/ny_local/2009/02/10/2009-02-10_new_city_council_proposal_aims_to_grow_g.html> (20090504)
- MacVean, Mary. (2009) *Maria Shriver announces plan for garden*. (elektronisk) Tillgänglig: <<http://latimesblogs.latimes.com/lanow/2009/03/just-days-after.html>> (20090330)
- Mougeot, Luc J.A. (2006) *Growing better cities*. Ottawa: International Development Research Centre.
- NE, National Encyklopedin (2009) (elektronisk) Tillgänglig: <<http://ne.se>> /kolonilott /odlingslott (20090505)
- Reynolds, Richard. (2008) *On Guerrilla Gardening – a handbook for gardening without boundaries*. London: Bloomsbury Publishing Plc.

- RUAF Resource Centers on Urban Agriculture and Food Security (1996) *What is urban agriculture?* (elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.ruaf.org/index.php?q=node/512>> (20090319)
- SR, Sveriges Radio (20090507) Nyheter, *Regionen vill förlänga arbetslivsprojekt* (elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.sr.se/Goteborg/nyheter/artikel.asp?artikel=2819883>> (20090509)
- Stadsjord (2009) *Stadsjord* (elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.stadsjord.blogspot.com/>> (20090319)
- SustainWeb (uppdaterad 20090316) *About Sustain* (elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.sustainweb.org/page.php?id=66>> (20090325)
- Vegtech (2007) (elektronisk) *Hur bygger vi grönare städer?* Tillgänglig: <http://www.vegtech.se/dokument/Veg%20Tech_Gronare%20Stader_071120_web.pdf> (20090326)
- Wennberg, Niklas. (2009) *Stadsjord* (elektronisk) Tillgänglig: <<http://www.stadsjord.blogspot.com/>> (20090319)
- Wirén, Eva. (2005) Kort och gott. *Hemträdgården*, nr 3.
- Åkerblom, Petter. (1990) *Skolträdgårdens ABC*. Stockholm: LTs förlag

Fotografier:

Foto 1: <<http://latimesblogs.latimes.com/dailydish/2009/03/now-that-the-ob.html>>

Foto 2: <<http://www.nytimes.com/2009/03/20/dining/20garden.html>>